

Nr 296.

Av herr **Mellén**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.

Enligt nu gällande lönereglering för häradshövdingarna utgöras deras inkomster av lön, vilken alltid utgår med 4,500 kronor, tjänstgöringspenningar och — beträffande en del domsagor — förvaltningsbidrag med växlande belopp ävensom sportler. Sedan år 1920 har riksdagen därjämte årligen beviljat extra anslag för beredande av partiell löneförbättring åt häradshövdingarna. Å andra sidan åligger det häradshövdingarna att i stort sett vidkännas utgifterna för förvaltningen av utav dem innehavda domsagor. I för dem å ämbetet utfärdade fullmakter äro häradshövdingarna tillförsäkrade rätt att åtnjuta lön och övriga med ämbetet förenade förmåner. Genom kungl. kungörelse den 20 maj 1927, nr 182, tillförsäkrades häradshövdingarna vissa lösenförhöjningar, innefattande att häradshövdingarna skulle i regel, när protokollsutskrift ej ginge på mer än ett ark, äga att i lösen uppbära i lagfartsärende 5 kronor 50 öre och i inteckningsärende 4 kronor 50 öre. I ärenden, där utskriften ginge å mer än ett ark, skulle lösen därutöver utgå med en krona arket. För åtnjutande av denna ökade lösen och i vederlag därför förpliktades häradshövdingarna att underkasta sig de bestämmelser, som inrymdes uti en s. d. den 20 maj 1927 utfärdad kungl. kungörelse med vissa föreskrifter angående de icke rättsbildade biträdenas avlöning och pensionering. Vid 1932 års riksdag beslöts förenklad handläggning av lagfarts- och inteckningsärenden vid underdomstolarna, medförande såsom regel att några protokoll utöver lagfartsbeviset icke utskrivs i dessa ärenden och några utdrag ur fastighetsböckerna icke vidare göras. De sakkunniga, som förberedde denna reform — bland dem var nuvarande justitieminister Schlyter — yttrade såsom sin mening i betänkande av den 3 december 1930, att den föreslagna reformen icke borde medföra någon reell minskning i de sportelinkomster, som under dåvarande förhållanden tillkomme domareämbetenas innehavare, samt att principen vid en nödig omreglering av lösenberäkningen för lagfarts- och inteckningsärendenas expeditioner tydligen borde vara den, att lösen för de expeditioner, som efter reformens införande bibehölles, höjdes så mycket, att full compensation vunnos för den lösen, som för det dåvarande utginge för protokollsutdrag. De sakkunniga anförde i annat sammanhang, att man vid bestämmande av lösen borde taga hänsyn till den besparing av arbetskostnad och skrivmateriel, som reformen kunde medföra, att det emellertid vore

vanskligt att ens ungefärligen beräkna den besparingsmöjlighet, som reformen kunde medföra för en viss domstol, att man i en stor domsaga med flera skrivbiträden kunde genom indragning av överflödig arbetskraft någorlunda smidigt anpassa sig efter de förändrade behoven, att i en domsaga, där endast *ett* stadigvarande skrivbiträde sysselsattes, det bleve svårt nog att nedpressa löneutgiften, att en i någon mån ökad sportelinkomst under den besvärliga övergångstiden förefölle i och för sig rimlig samt att vissa genom reformen nytillkomna åligganden vore ägnade att medföra ökat besvär.

I proposition nr 108 till 1932 års riksdag med förslag till nya bestämmelser om handläggning av inskrivningsärenden yttrade dåvarande justitieminister Gärde: »De skiftande förhållanden, som framträda vid olika domstolar, synas omöjliggöra varje försök att utan hjälp av löneutjämning fastställa lösensatserna på ett sätt, som varken medför förlust för den ene eller opåkallad vinst för den andre. Då härtill kommer, att de besparingsmöjligheter, som stå till buds vid de särskilda domstolarna, knappast kunna överblickas och än mindre med någon säkerhet bestämmas, förrän verkningarna av reformen genom någon tids erfarenhet blivit skönjbara, torde det vara lämpligast, att frågan om nedsättning av lösen och däremot svarande höjning av stämpelavgiften tills vidare lämnas åsido och upptages till behandling först efter någon tid. Tillfälle därtill torde erbjuda sig i samband med den vart femte år återkommande regleringen av de ersättningsbelopp, som sedan åtskilliga år tillbaka utgå till häradshövdingarna såsom partiell löneförbättring. Den nu löpande regleringsperioden utgår visserligen redan med budgetåret 1933/1934. Det synes emellertid böra tagas i övervägande, huruvida icke en provisorisk förlängning av nämnda regleringsperiod bör äga rum, så att vid en omräkning av ersättningsbeloppen de ändrade förhållandena med avseende å inskrivningsärendenas handläggning kunna komma i betraktande. — — — Med denna min uppfattning böra sålunda såväl vid häradsrätt som rådshusrätt de lösenberättigade få tills vidare uppbära samma löseninkomst som för närvarande. Dock torde viss jämkning för anledas därav, att någon särskild debitering för flera protokollsark i samma ärende ej längre skall förekomma.»

Första lagutskottet fann i sitt utlåtande vid samma riksdag nr 32, att frågan om reglering av lösen och stämpelberäkningen borde kunna anstå, intill dess närmare erfarenhet vunnits rörande reformens verkningar. Även riksdagen delade denna mening.

Genom kungl. förordning den 22 juni 1932, som med visst undantag trädde i kraft den 1 januari 1933, således i år, infördes bestämmelser därom, att bevis angående inskrivningsdomares beslut, tecknat å företedd handling, skulle vara stämpelfritt i lagfartsärende, där taxeringsvärdet eller köpesumman icke uppginge till 1,000 kronor, men i övrigt stämpelbeläggas med 2 kronor vid häradsrätt och med en krona vid rådshusrätt. Genom kungl. kungörelse s. d. den 22 juni 1932, som likaledes

med visst undantag trädde i kraft den 1 januari i år, fastställdes lösen för inskrivningsdomares beslut tecknad å företedd handling till i regel 4 kronor 50 öre vid häradsrätt och 5 kronor 50 öre vid rådhusrätt. Härigenom blev alltså med riksdagens gillande i lag fastslaget, att någon reduktion av gällande lösen icke skulle ske för den besparing i arbetskraft, som reformen tilläventyrs kunde medföra. Av de sakkunniga hade denna besparing efter vissa kalkyler uppskattats till 50 öre per ärende. I årets statsverksproposition har statsrådet och chefen för justitiedepartementet hemställt om reduktion av lösen för bevisen med detta belopp ävensom att stämpeln å handlingarna måtte i enahanda grad höjas. I Kungl. Maj:ts proposition nr 197 har därefter av finansministern framlagt förslag till dylik stämpelförhöjning och att förhöjningen skulle tillämpas från och med den 1 juli 1933. Av samma proposition framgår med all tydlighet, att, om propositionen vinner riksdagens bifall, Kungl. Maj:t har för avsikt att omedelbart minska den häradshövdingarna och underdomstolarna i städerna tillkommande lösen med samma belopp.

Detta oväntade förslag har framkallat förvåning och oro inom Sveriges häradshövdingekår. Tidigare under riksdagen har chefen för justitiedepartementet i proposition nr 180 föreslagit ändringar i domsagostadgan, ägnade att i hög grad inskränka häradshövdingarna i deras handlingsfrihet och självständighet, att minska deras auktoritet och att belasta dem med en sådan arbetsbörda, att de omöjligen kunna på ett tillfredsställande sätt sköta eller öva tillsyn till andra till domareämbetet hörande göromål än sådana, som av den stora rättegångsreformens förespråkare givits den vilseledande beteckningen »mera kvalificerade». Godtagas dessa förslag till ändringar, komma häradshövdingarna att helt avkopplas från den personliga kontakt och det personliga umgänge med befolkningen ävensom från den ingående kännedom om sin domsaga och dess förhållanden, som — säga vad man vill — är den huvudsakliga grunden till det av förtroende och tillit uppburna anseende våra häradsrätter alltjämt äga. Det går an att leva på det anseendet ännu någon tid, så djupt rotat är det, men degraderas häradshövdingarna till en personlig osjälvständig arbetstyngd företeelse i ett större ämbetsverk, som ej har tid eller lust att taga kännedom om befolkningen eller att följa dess och domsagornas intressen, skall förtroendet och anseendet snart sjunka. I annat sammanhang har jag tidigare framhållit, att arbetsbördan i alla domsagor, särskilt de större, under senare åren vuxit oerhört och att denna börda med all säkerhet kommer att än ytterligare ökas därhän, att man för arbetets behöriga gång och allmänhetens skull måste släppa tanken på förstörade domsagor och i stället börja reformera baklänges. Detta till trots anser den nuvarande chefen för justitiedepartementet tiden lämplig att beröva häradshövdingarna och andra expeditionshavande en väsentlig del av deras behållna inkomst och dem tillförsäkrade löneförmåner. Må man se till, att man icke genom felaktiga,

onödiga reformer samt omotiverade och småaktiga bestämmelser av art som den nu föreslagna berövar vårt land den stora förmånen och oskattbara tillgången, som ligger däruti att äga en självständig, rakryggad, oberoende, väl avlönad domarekår, som icke vänder kappan efter vinden och till vilken allmänheten hyser ett obegränsat förtroende.

Förslaget om sänkning av häradshövdingarnas sportelinkomster står i rak strid mot det avtal staten enligt ovannämnda kungl. kungörelsen den 20 maj 1927 ingick med häradshövdingekåren. Samtliga häradshövdingar hava underkastat sig statens bestämmelser om avlöning och pension av de icke rättsbildade biträdena. Många hava gått långt utöver samma bestämmelser. Staten kan då icke hava rätt att utan kompensation ensidigt bryta detta avtal. Det kan i varje fall icke vara staten värdigt, även om man kan räkna med att kårens kända laglydighet och goda medborgaranda förbjuda den att på laglig väg söka göra sin rätt gällande. Förslaget, som innebär en omräkning av häradshövdingarnas sportler redan innevarande år och en provisorisk omreglering av häradshövdingarnas lönefyllnadsbelopp för budgetåret 1933/1934, står även i strid mot riksdagens beslut år 1928. Då riksdagen det året anvisade medel till lönefyllnad, förutsattes liksom tidigare att de för de särskilda domsagorna avsedda beloppen skulle bli oförändrade gällande för en tidrymd av 5 år, såvida icke dessförinnan en definitiv löne reglering för häradshövdingarna mellankomme.

Förslaget står till sist i rak motsats ej mindre till justitieministerns egna uttalanden såsom sakkunnig i betänkandet av år 1930 än även till den av Kungl. Maj:t vid 1932 års riksdag uttalade, av vederbörande utskott och riksdag gillade meningen, att de lösenberättigade tills vidare borde få uppbära samma löseninkomst som dittills, att tillfälle till behandling av frågan om nedsättning av lösen och höjning av stämpel erbjöde sig i samband med den vart femte år återkommande regleringen av de lönefyllnadsbelopp, som utginge till häradshövdingarna, men att med en omräkning av dessa ersättningsbelopp borde anstå, tills någon erfarenhet vunnits angående resultatet av det nya expeditionssättet. Den nya lagen angående inskrivningsväsendet trädde liksom de nya lösenbestämmelserna i kraft den 1 januari 1933. Någon som helst erfarenhet rörande reformens verkningar förelåg alltså icke, då justitieministern utarbetade sitt nu framlagda förslag. Detta hindrar icke chefen för justitiedepartementet att i strid mot avtal och av riksdagen tidigare fattade beslut föreslå att sänkning av lösen skall ske redan innevarande år. Justitieministern har icke aktat nödigt att ens inhämta häradshövdingarnas mening i saken. Vi dömas ohörda. Han försvarar sin åtgärd med att den blott avser att sänka häradshövdingarnas sportelinkomster med ett belopp svarande mot deras minskade kostnader. Häradshövdingarnas kostnader hava icke minskats hittills. Hade justitieministern visat sina förra ämbetsbröder den vänligheten att låta dem yttra sig i den

na för dem synnerligen viktiga fråga, skulle tillförlitliga uppgifter där-
om hava ingått från varje domsaga. Skrivarbetet har minskats, men
icke kostnaden därför. Detta av anledningar, som justitieministern så-
som sakkunnig i frågan fann fullt acceptabla, nämligen att häradshöv-
dingarna icke i dessa tider kunnat omedelbart avskeda eller nedsätta löne-
förmånerna för sina ofta mångåriga skrivbiträden endast av den anled-
ningen, att deras arbete med inskrivningsärenden något minskats.

Den förlust i inkomster, ett bifall till propositionen nr 197 uti nu ifråga-
kommet hänseende skulle medföra för häradshövdingarna, är högst av-
sevärd. Inkomsten skulle minskas med lika många halva kronor som an-
talet inskrivningsärenden i en domsaga. Såsom sakkunnig 1930 beräk-
nade justitieministern själv årliga medeltalet inskrivningsärenden i dom-
sagorna till 1,600. Medeltalet ligger nog nu något högre. Säkert skulle
förlusten i de flesta domsagor uppgå till ett belopp mellan 1,000 och 2,000
kronor och i de större till ännu högre belopp. En så betydande nedsätt-
ning i tillförsäkrade löneförmåner utan någon som helst utredning eller
kompensation måste betecknas såsom obefogad och med rättvisa ofören-
lig. Då det därjämte är meningen, att den genom inskrivningsreformen
besparade arbetskraften skall tagas i anspråk för statens räkning vid hä-
radshövdingarnas arbete med uppläggandet av de nya fastighetsböckerna,
kan samma besparing icke rimligen tagas till intäkt för reducering av
häradshövdingarnas löneförmåner. I statsverkspropositionen har justi-
tieministern visserligen ordat något om att statsverket skulle bekosta nö-
dig skrivhjälp vid böckernas uppläggande ävensom att vid omräkning av
lönefyllnadsbeloppen en jämkning uppåt beträffande vissa domsagor
borde ske. Uti nu ifrågavarande proposition nr 197 talas jämväl något
om att belägga avskrifter av handlingar i inskrivningsärenden med en
lösen av 25 öre per ark. Då i förstnämnda båda avseenden icke föreligga
några som helst förslag, kan vid justitieministerns yttranden ej fästas
avseende, då det nu gäller att taga ståndpunkt till frågan om omräkning
av lösen till stämpel. Den föreslagna lösen för avskrifter är alltför obe-
tydlig. För att denna lösen skall betyda något i inkomstavseende, bör
den sättas till samma belopp, som gäller för alla andra avskrifter eller
en krona arket.

Skulle statens finansiella läge kräva den ökning i inkomst, omlägg-
ningen av lösen till stämpel beräknats medföra, torde stämpeln av veder-
börande kunna uttagas utan att sammankopplas med en minskning av
häradshövdingarnas löneförmåner. Det kan ej anses överensstämma med
ett sunt lagstiftande att ändra en förordning några månader efter det
den trätt i kraft. Sådant nödläge föreligger ej. Ej heller är det överens-
stämmande med i riksdagen tillämpade principer att frånga ett närmast
föregående riksdag fattat beslut.

Av skäl, som härovan anförts, tillåter jag mig föreslå,

att det i Kungl. Maj:ts proposition nr 197 framkomna förslaget, att viss del av den häradshövdingarna och underdomstolarna i städerna tillkommande lösen borde överföras till statsverket i form av stämpelavgift, måtte av riksdagen avslås.

Stockholm den 27 mars 1933.

Karl Mellén.

I motionens syfte instämma:

P. Sandström.

Axel Sundberg.